

מנחות צא

ריבוי דקרבן שלא לשמו בעי נסכים

הק' התוס' (ד"ה וכל) דהא הוי נדבה, ונדבה צריכה נסכים, ואין לומר שלא נתרבה לגבי זה, דאם אי אתה אומר כן פסלתו, ותירצו דאה"נ לא בעינן דרשא לזה, וכדי נסבה. והקרי"א (ד"ה תוס' בד"ה וכל) תירץ דהוי כמותרות, דלולי קרא, כל שאינו עיקר הקרבן לא בעי נסכים וכל הא דאמרינן 'פסלתו' זהו רק אחר דמרבין דקרבן שלי"ש בעי נסכים.

והרמב"ם (פ"ב פסולי המוקדשין ה"ז) הביא הדרשא הזו, ומשמע שחולק על התוס', אלא שהדרשא נצרכת. והמנח"א ריש זבחים (עמ' ו') ביאר ששלא לשמה גרוע מנדבה כיון דחל פסול בקרבן, ועד"ז כתב בחי' רא"ל מאלין (ח"ב סס"א) שהוא כקרבן אחר, וסד"א דלא בעי נסכים.

מחייב של נסכים

אבל היכא דקא מיייתי עולה ושלמים בנדר וכו'. צ"ב בכל שו"ט, הרי כיון דסגי באחד מהם לבד להתחייב בנסכים [אם אינו מביא השני], איך סד"א שאם הקריב שניהם שיוצא בנסכים אחד. ומוכרח מזה דחייב נסכים אינו מחמת הבאת הקרבן, אלא אותה סיבה המחייבת את הקרבן גם מחייבת את הנסכים. ויסוד הדברים כתב הקה"י (יומא סי' ח') לבאר דעת הירושלמי שאפשר להביא נסכים קודם הקרבן, דבע"כ סיבת החיוב של הקרבן מחייבת גם נסכים, ולא הקרבן עצמו. אמנם נקט שם דתוס' (תענית ב: ד"ה איבעיא) חולק ע"ז, דסברי שאי אפשר להביא נסכים קודם הקרבן, והם סוברים דהבאת הקרבן מחייב נסכים.

מנחה ויין באשם וחטאת מצורע

ועדיין איני יודע אם טעונה נסכים וכו'. וצ"ע דכיון שנתרבה למנחה, ממילא נתרבה גם ליין, וכדאשכחן להלן (צא:): בעולת יולדת, וכה"ק בספר שלמי יוסף מנחות (סי' קכו). וי"ל דעיקר הנסכים הם המנחה, והיין בא אגב המנחה, ולהכי היכא דאיכא למנחה אין הכרח שיש יין, אבל אם יש ריבוי ליין [כמו בעולת יולדת] פשיטא שנתרבה גם למנחה.

חטאת מצורע באה לכפר או להכשיר

אבל היכא דאשם להכשיר וחטאת לכפר וכו'. מפורש דחטאת מצורע באה לכפר. ובספר תורת קנאות (סוטה טו.) הק' מהא דאיתא התם דמנגע"י איכפר ל', והחטאת היא רק להכשיר [ולהכי בעיא נסכים, ואין בזה חסרון שלא יהא קרבנו מהודר]. ותירץ בספר הנ"ל שנשאר לו שמץ קל שמתכפר ע"י החטאת ויש בו השלמת כפרה, וכיון שבעיקר אינו בשביל החטא, לא שייך בו הסברא שלא יהא קרבנו מהודר.

חטאת נזיר אינה טעונה נסכים

בסוטה טו. הק' הגמ' דאמאי חטאת נזיר לא בעי נסכים, והרי לא הוי חוטא, ולא שייך בו טעמא שלא יהא קרבנו מהודר. ותירצו דס"ל כר"א הקפר דנזיר חוטא הוא. והק' האחיעזר (ח"ג סי' פג) דדעת המקשן צ"ב רב, שהרי אם לא ידע דנזיר חוטא הוא, מאי טעמא ליבעי נסכים כלל, והלא הא דנקט ר"ש דחטאת חלב בעי נסכים הוא שלא יהא חוטא נשכר ומטעם קנס, כמש"כ התוס' שם, אבל אם נזיר אינו חוטא, פשיטא דלא בעי נסכים, שהרי נסכים הוא רק בקרבן הבא בנדר ונדבה, ולמעוטי בכור מעשר ופסח.

ויש לדון דקרבנות נזיר חשיבי באים בנדר ונדבה, כיון דע"י נדר באו עליו, וע"י בזה בזבחים ק"ז: אלא שיש לעיין, דא"כ אמאי קושיא זו דחטאת נזיר בעי נסכים קשה דוקא לר' שמעון בסוטה שם, הלא הוי קושיא לכו"ע, דאמאי לא בעי נסכים כיון שבא בנדר.

וני"ל דחטאת נתמעט מנסכים כיון דלא הוי קרבן הבא בנדר ונדבה, משא"כ עולה ושלמים נתרבו לנסכים בכל גווני אפי' עולת יולדת ושלמי חגיגה, כיון שהוא סוג קרבן הבא בנדר ונדבה. וכן משמע להדיא ברמב"ם (פ"ב מעה"ק הל' ב' – ג'), והאריך בזה בספר שלמי

יוסף (סי' קכו). ולהכי, זה דר' שמעון נקט דחטאת חלב תיבעי נסכים הוא דוקא על הצד שאין מיעוט להדיא על קרבן חטאת, וא"כ מטעמא שלא יהא חוטא נשכר ראוי שיצטרך נסכים, ולהכי הק' הגמ' שגם חטאת נזיר ליבעי נסכים, אבל לדידן שיש מיעוט על כל חטאת, לא קשה כלל מחטאת נזיר.

והרמב"ם בפה"מ כתב דהא דחטאת נזיר לא בעי נסכים הוא משום שנזיר חוטא הוא, וכסוגיא דסוטה הנ"ל.

אילו של אהרן בשאר ימות השנה

אילו של אהרן מבמועדיכם נפקא. הנה דעת הגר"א [הו"ד בס"ס חכמת אדם] שאהרן עצמו הותר ליכנס כל עת שירצה, ובתנאי שיביא קרבנות המפורטים בפרשת אחרי מות [ועיי' משך חכמה (ויקרא טז ג) משום שהיה הענן שורה על המשכן תמיד, ותמיד היה בבחינת יוה"כ, אבל לדורות דוקא ביוה"כ]. והק' הגר"ר דב' לנדו שליט"א [הו"ד בספר פני המנחה בסוגין] דא"כ בעי קרא היכא שמקריב שלא ביוה"כ [למ"ד שקרבו נסכים במדבר, שהרי היה טעון נסכים גם במדבר].

פלגס ונסכיו

הקרא' (ד"ה תוס' בד"ה דמייתי) הק' על הצד דפלגס הוי בריה, דמהיכי תיתי שאפשר להקריבו. דבשלמא לדעת ריו"ח שנתרבה לנסכי איל, בעיי' הוכשר להקרבה, אבל לדעת בר פדא שאין בו ריבוי של נסכים, וגם הוא מסתפק אם הוי בריה כמבוי בחולין (כג:), מהיכ"ת שהוכשר להקרבה. ותירץ החת"ס (חולין כג: ד"ה מי אמרינן) דלגבי הקרבת הקרבן בויקרא כתיב מן 'הצאן' ולא בעינן שיהא כבש או איל, ודוקא לגבי נסכים התורה חילקה בין כבש ואיל.

הרמב"ם (פט"ז מעה"ק ה"ב) כתב שאם נדר עולה מן האילים או הכבשים והביא פלגס הוי ספק אם יצא יד"ח, ולכאוי היינו כבר פדא, דלריו"ח ודאי לא יצא כיון שהוא בריה, אבל לעיל שם (פ"ב ה"ו) פסק שמביא נסכי איל, ודבריו הם כסתרי אהדדי, וכה"ק מהר"י קורקוס (פ"ב) והלח"מ (פט"ז). והלב אריה (חולין כג.) תירץ דרמב"ם למד שאין כוונת ריו"ח שהוא בריה ודאי, אלא שהוא ספק אם הוי ודאי איל או דהוי בריה ונתרבה לנסכי איל, ולהכי הוי ספק אם יצא ידי נדרו.

נסכים על תנאי

כתבו התוס' (ד"ה דמייתי) שמביא מנחת כבש ומנחת איל, שאי אפשר לערב אותם כיון שאין בלילתם שוה, ולהכי מביא ב' מנחות ומתנה. אבל לגבי הנסכים, כתבו רש"י ותוס' שמביא שיעור איל [ד' לוגין] ואומר שאם חייב נסכי איל, הכל לחובתו, ואם חייב בנסכי כבש, ג' לוגין לחובתו ולוג אחד לנדבה, ואם פטור לגמרי הכל הוי לנדבה. והק' תוס' דהא אין מנדבין לוג אחד לנדבה כדאמרינן להלן (קד:), ויתרצו שזהו רק להביאו לבדו, אבל בהדי אחריני קרב.

וצ"ע מה תירצו, הרי למעשה לא מצינו שיעור 'לוג' לנסכים. והוכיחו מזה המקדש דוד (סי' י" סק"ב) והגר"י [הו"ד בספר מנחת אברהם קד:]: ששיעור ג' לוגין לא הוי שיעור בקרבן, ולעולם אפשר להביא גם לוג אחד, אלא דמעשה ניסוך הוא דוקא בג' או ד' או ו' לוגין, והכא שמנסך ד' לוגין יחד, חשיב מעשה ניסוך.

המקדש דוד (סי' י" סק"ב) חקר בכל מתנדב מנחת נסכים אם צריך להביא יין עמו, ודייק מסוגין שאין צריך, שהרי כיון שבין כך מביא מנחה לכבש או לאיל, הרי ממילא הוצרך להביא נסכים של כל אחד איתו, ואמאי כתבו רש"י ותוס' שמביא ד' לוגין ומתנה, אלא מוכח שאין צריך להביא יין. אבל הק' מדברי רש"י (קד: ד"ה מדברי שניהם) שכתב מתנדב מנחת נסכים, סלת שמן ויין בלי קרבן, ומשמע שצריך להביא יין. והשפ"א שם (ד"ה בגמ' א"ר) תירץ דמסתמא מתחייב להביא יין, אבל יכול להתנות בפירוש שלא להביא יין.

תוס' הק' לפי ר' טרפון שמנדב נסכים מביא ומזלפו ע"ג האשים, מה יעשה בסוגין, שהרי הוי ספק נסכי נדבה ולאשים, ספק נסכי חובה ולספלים, ויתרצו דמסתמא מביא לאשים, אבל במפרש לספלים מודה שמביא לספלים. אבל התוס' בקידושין (נה: ד"ה ודלמא) סוברים שצריך להביא לספלים, וקשה מסוגין.

והמקד"ד (סי' יא סק"א) חקר בדין מזלפו ע"ג האשים, אם הוא מדין הקטרה, או דלעולם הוי דינו בניסוך, אלא שנאמר שמקום הניסוך הוא ע"ג האשים. ובספר מנח"א (תו"כ ויקרא פרשת ח') הוכיח מדברי התוס' דילן, שאם דינו בהקטרה, אינו מסתבר שישתנה לדין ניסוך ע"יז שהוא מפרש שהוא לספלים, אע"כ דלעולם דינו לניסוך, אלא שמסתמא הוא ע"ג המערכה, וע"י שמפרש יכול לשנותו לניסוך בספלים.